

ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ И ЧУЖДЪЕЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Силвия Тодорова Драгозова*
ТУ Габрово

Статията е постъпила на 03 август 2017 г.; приета за отпечатване на 07 септември 2017 г.

Abstract:

The paper deals with the development of media competence as one of the aims of foreign language teaching and constructivism as a theoretical concept of its realization through the use of information and communication technologies.

Keywords: information and communication technologies, new media, constructivism, Internet, foreign language learning software, learning platform

ВЪВЕДЕНИЕ

Технологичните иновации от последните години все по-стремглаво навлизат във всички сфери на човешка дейност, тяхното използване се превръща в критерий за конкурентоспособност и световен стандарт за развитост и модерност на едно общество.

„В съвременното глобализиращо се и динамично общество владенето и ползването на информационните и комуникационни технологии е съществен елемент от функционалната грамотност на всеки човек, необходимо условие за неговата лична и професионална реализация и израстване” [1].

В тази връзка актуална става и дискусиата за качеството на чуждоезиковото обучение (ЧЕО). Чрез развитието на новите медии изучаването на чужд език получава нови импулси и надхвърля рамките на традиционния учебен час по чужд език (ЧЕ). Компютърните мрежи, като Интернет например, предоставят независещи от време и място възможности за междуличностна комуникация и сътрудничество. Този комуникативен компонент означава „огромен качествен скок, който открива нови измерения” за компютърно-базирано обучение по ЧЕ.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Цел на ЧЕО е формирането на чуждоезикова комуникативна компетентност. Комуникативната компетентност на личността е единство от познания за чуждия език и умения за неговото уместно използване, което означава придобиване на умения за слушане, четене, говорене, писане, умение за езиково взаимодействие, превеждане от изходния на целевия език и обратно, за обобщаване на информации на целевия език.

За да се използва уместно чуждият език, е необходимо познаване на социалните контексти и културната обусловеност на неговото проявление, а така също и на нормите и ценностите, на които се гради целевата култура, т.е. наред с лингвистичния компонент комуникативността предполага и социолингвистична и межкултурна компетентност. „Очевидно е, че задачата на преподавателите по чужд език става по-сложна, защото компетентността, от която обучаемите имат нужда е по-комплексна, отколкото тази, която се описва като комуникативна компетентност”, а терминът „межкултурен” обикновено се използва, „за да се опише съзнание за поведенчески ритуали, различни от нашите собствени”. От друга страна „межкултурен подход означава да се окуражава разбирането на начините по които функционират културите” [2].

Освен това ЧЕО има задача да изгради умения за взаимодействие с представители на други култури в стила на разбирателство и сътрудничество, което включва и развитието на такива личностни характеристики като толерантност, емпатия, гъвкавост и широта на мисленето [3].

Обучението по чужд език цели формиране и на умения за учене, то е призвано да развие у обучаваните техники за учене на чуждия език, да ги приучи към самостоятелно учене, което по-късно да стане предпоставка за учене през целия живот.

Към комплексния характер на целта на ЧЕО спада и **медийната компетентност**. Формирането на медийна компетентност означава придобиване на умения за използване на информационните и комуникационни технологии, наред с тези за използване и на книгите.

* Тел.:0886567502.; e-mail: dragozova@hotmail.com

Понятието медийна компетентност има 4 измерения (според Дитер Баке:1997): медийна критика, медийно знание, използване на медии, медиен дизайн.

- Медийна критика – това е *метазнанието*, което позволява на обучаемите да разпознаят „логиката, целите и стратегиите на медийните системи”. Притежавайки такава знание всеки трябва да е в състояние да *рефлектира* собственото си място и поведение в медийния свят, да проявява *етичност* като съблюдава социалните последици в развитието на медиите.

- Медийно знание - то има две страни – *информативна* (това е класическото познание) и *инструментално-квалификативна* (това са специалните знания за работа с медиите, това са техническите умения, способността да си служим с *новите медии*).

- Използване на медиите - то трябва да се разбира двояко. Те трябва да се прилагат *рецептивно* (компетентност за използване на програми, например) и *интерактивно* - доколко е активно използването на медиите и до какво точно се отнася тази активност.

- Медиен дизайн – обучаваният е „продуцент” на медийни продукти. Такова „производство” може да е *иновативно* (т.е. да променя или обновява медийната сфера) и/или *креативно* (промените да са от естетическо естество) [4].

Нови медии

Понятието нови медии обобщава „цялата техника и всички средства, които правят възможни с помощта на дигитални технологии да се пренасят, запазват и обработват информации [5].”

За Вайдеман новите медии се отличават по това, че предоставените чрез тях приложения се характеризират с мултимодалност и мултикодовост, и че потребителите и приложенията са свързани чрез нови форми на интерактивност - търсене на текст, създаване на връзки (линкове).

Според Райнман (2002:75) това са новите информационни и комуникационни технологии. Авторката изтъква, че ИКТ „откриват нови възможности за информацията, за представянето ѝ и достъпа до нея” от една страна, а от друга са нов начин за комуникация и сътрудничество. Другите характеристики на ИКТ са мултимедийност, интерактивност, комуникация, кооперация [6].

Как може да се осъществи постигането на такава сложна компетентност, кои са онези теории, които ще ни дадат концепцията за едно съвременно ЧЕО. Безспорен е приносът на бихейвиоризма, който се основава на дихотомията стимул-реакция. Бихейвиористката методика се опитва да развие чрез подходящо дразнение обратна връзка. Приложение намира в автоматизирането на процеси за изграждане на умения (skills) и за трениране на езикова рутина по устойчиви езикови модели (patterns) чрез често повтаряне (drill) и реакция от страна на учителя (feed back).

Когнитивизмът пък ни предостави съвсем противоположна концепция за ученето, а именно, че то е субективно конституирано, хипотеза на която по-късно ще се позове и конструктивизмът, и че мозъкът на човека е апарат, който активно организира и управлява обработката на информацията. Процесите на възприемане и разбиране са субективни и конструктивни операции и се основават на опита.

Теорията на конструктивизма доразвива някои идеи на когнитивизма. Според основоположника на радикалния конструктивизъм ученето е конструктивна дейност в служба и в контекста на по-големи еволюционни процеси на една система.

Мозъкът на човека е автономна система, отделена от обкръжаващия свят, която функционира саморефлектиращо. Информацията се възприемат чрез сетивата и се подават под форма на дразнения в мозъка. По този начин мозъкът, в който се извършва възприемането, не може да репрезентира действителността, а само да я конструира.

В паметта ни се съхранява цялото ни знание. Чрез нервните връзки (невроните) нашето знание се появява, когато бъде „извикано”, под формата на спомени.

В съвременната методика на ЧЕО часът по чужд език се разбира като „инсценировка” на условия от околната среда, които карат обучавания да се занимае с тях дотолкова, че да научи нещо полезно (от дидактическа гледна точка), и то за определен отрязък от време[7].

Конструктивизмът разглежда ученето като автономен процес. Обучаваният сам взема генерални решения за учене, тези решения се отнасят до иницирането, управлението, организацията, а накрая и до оценката на собствения процес на учене -все способности, които са свързани с големи изисквания към обучаваните и които първо трябва да бъдат изградени. Прилагането на стратегия за учене не води автоматично до автономия на ученето. Автономното учене съдържа, както горе бе казано, генерални решения по отношение на целите, мястото, времето и проверката на ученето. За осъществяване на такава концепция новите медии са изключително полезни.

Конструктивистката теория определя ученето на езици като комплексен ментален процес, не е просто процес на получаване, натрупване и преработка на информация, а активен процес, при който личността конструира индивидуален познавателен образ на действителността. От тази гледна точка целта на ЧЕО е, не да се предостави повече информация, а да се подпомогне процеса на когнитивното развитие на обучаваните, т.е. да се подпомогне изграждането и преструктурирането на познавателните им структури.

Това може да се постигне чрез учебно съдържание, изградено върху реални ситуации, чрез които да се придобие нов опит. Трябва да се даде възможност на обучаваните да търсят решения на познавателни задачи в ситуации, максимално близки до реалния живот, използвайки разнообразни начини на работа. Конструктивистката педагогика изисква специални условия за обучение, където обучаваните могат да си сътрудничат и помагат, могат да използват различни източници, за да изпълнят учебната задача и да постигнат поставената цел.

Обучаемият построява сам знанията си, като си взаимодейства с дадена среда (от гледна точка на дидактическото значение на термина), или обкръжение, при което взаимодействие главната роля се дава на обучаемия за сметка на „предаването на знания от учителя на ученика” [8].

От гледна точка на конструктивистката теория ролята на преподавателя в ЧЕО също е променена – той не е единственият източник на познание, а е съпътстващият наблюдател, помощник, съветник, и в тази трансформи-

рана роля той трябва да рефлектира собствения си процес на учене.

Класната стая, снабдена с електронна техника, и достъпът до интернет са отличителните характеристики на новата учебна среда. Интернет все повече е пространство за учене на целевия език, превръща се във виртуална класна стая, в която се провежда обучението, тъй като предоставя многобройни възможности за споделяне на информация.

Използването на компютри за целите на ЧЕО може да се разгледа в хронологичен план, като се отчита развитието на ИКТ.

- Използване на компютри без специален учебен софтуер или интернет;
- Използване на компютри с учебен софтуер за чужд език;
- Използване на обучителна платформа.

При използването на компютрите без специален учебен софтуер или интернет медийната и комуникационна техника се използват най-общо като инструмент за изработване, събиране, проучване, а интернет - за намиране на автентични текстове, за работа с автентичен езиков материал на целевия език, за упражнения за слушане на автентични аудио-документи, за работа по граматика, за работа с речници: онлайн – тълковни, синонимни, двуезични, за работа по отделни упражнения на различни теми.

Под използване на компютри с учебен софтуер се разбират курсове - самоучители, които имат за цел да предадат различни умения, граматика, лексика за определено ниво на владеене на ЧЕ чрез „затворени мултимедийни приложения”, някои от които са притурки към отпечатани учебници. Подобни инструктивистки, туториално ориентирани програми имат по-малък потенциал в подпомагане на ученето.

С понятието обучителна платформа (или Learning Management System) се свързваха първоначално интернет –порталите, специално ориентирани към ученето и обучението.

Платформите задължително разполагат със следните функции:

- Администриране при създаване на акаунт с потребителско име и Password
- Управление на курса, на съдържанието и данните;
- Определяне на правата и ролите;
- Подпомагане с браузери;
- Различни комуникационни методи;
- Инструменти за учене.

Последните две функции се отличават с възможността за събиране на информационни и работни материали, управлението им, използване на всички форми за комуникация по интернет, възможност за съставяне на задачи.

Други особености на платформите са изискването за регистрация, проверката и оценка на знанията с тестове, материали за зареждане и разпечатване, възможности за персонализация и споделяне.

Най-широко разпространена е обучителната платформа Moodle (*Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment*) - над 71.600 регистрирани инсталации с 88,2 милиона потребители в 9,96 милиона курсове в 234 страни, позволяваща различни дидактически

сценарии, следващи нструкционалисткия или конструктивисткия модел за учене [9].

Други специализирани платформи за обучение по немски език като чужд с различно предназначение, като например подготовка за изпита Test DaF или DSH, или немски език за професията, за университета, технически немски език, за медицина и др. са: DUO, CLIX, OpenOLAT. Това са системи за управление на обучението, предлагащи широк спектър от дидактически възможности и организация на учебния процес. Инсталирането на такива платформи позволява приспособяване и свързване със съществуващите ИТ-структури.

Предоставянето на учебен материал става в различни мултимедийни формати – от линеен текст, хипертекст, чрез аудио и видео-приложения, анимации или симулации. Сред многото преимущества на тези обучителни платформи са:

- Предоставянето на огромно количество учебни ресурси;
- Разнообразни начини за комуникация, действия и организация;
- Правен и курсов мениджмънт;
- Управление на оценката (включително и на оценки от много лица);
- Управление на тестовете и задачите, включително и на начина на изпитване;
- Архивиране на данни в различни формати;
- Индивидуално, лично пространство за всеки обучаващ се с календар, Bookmarks, съобщения, срокове, класиране на данни и т.н.;
- Специфични групови инструменти (форуми, E-Mail, календар, Chat, Wiki, виртуална класна стая и др.);
- Възможност за интегриране на външни инструменти - от отделен онлайн курс до комплексно обезпечена виртуална университетска специалност.

Наред с това могат да се съставят и други онлайн сценарии за целите на обучението и да бъдат интегрирани в урока:

- Курсове за самостоятелно учене;
- Дискусионно ориентирани онлайн-семинари;
- Webquests - задачи, които трябва да се решат с помощта на информации от интернет. На преден план обаче не е преподаването на интернет - компетенции, а по-скоро използването на материалите от интернет и възможностите на компютъра за обработка на дигитални информации за учене, ориентирано към дефиниран проблем или действие;
- Геймифицирани задачи като онлайн - Rallyes, базиращи се на игровото начало, и на някаква история, което дава възможност на участниците да решат определени задачи самостоятелно и независимо от другите участници, поставяйки се пред конкретни предизвикателства. Онлайн-Rallye има типичен игрови и състезателен характер, но може преимуществено да се използва за подобряване на индивидуалните знания и умения. Протичането на играта се управлява чрез интегрирани действия, както и чрез правилата на играта;
- кооперативни онлайн-пространства в помощ на проекти и др.

За описване на промените, настъпили в използването на интернет от социално-техническа гледна точка, се използва понятието **Web 2.0**. Това е второ поколение на уеб-базираните услуги като сайтове-мрежи за социални контакти (социални мрежи), уикита, инструменти за ко-

муникация, и фолксонии (folksonomies), за които онлайн сътрудничеството, съвместната работа и обменът между потребителите са от голямо значение. „Отварянето на World Wide Web”, прави възможно не само разпространяването на информации (или продажбата на продукти), а участието на потребителите в мрежата и генерирането на допълнителни ползи. Използващият интернет не е само „консуматор”, потребител. Той е и „производител”, създател на информация, която представя в мрежата.

Една от най-обещаващите възможности на интернет, а именно автентичната комуникация, макар и недостатъчно застъпена в училищното ЧЕ обучение, се радва на голяма популярност сред обучаемите. Те се запознават с носители на чуждата култура и език чрез и-мейли, включват се и споделят информация във фейсбук или в чата, като изпреварват в известна степен институционализираното използване на технологичните иновации в ЧЕО. Далеч неизползвани остават възможностите за автентична комуникация чрез видеоконференции и онлайн форуми с цел опознаване и преживяване на целевата култура извън страната, чиито език се изучава, но и с цел изследване развитието на чуждоезикови комуникативни умения и начини за интензивирането им [10].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Актуалността на разглеждания проблем произтича от обществените потребности и очаквания към образованието в условията на широкото навлизане на информационните и комуникационни технологии в живота. Тяхното правилно и целесъобразно използване в образователната ни система решително ще допринесе за повишаване качеството на обучението, включително и на ЧЕО. Ученето на чужд език и обучението по чужд език в голяма степен се осъществяват чрез вербална интеракция между обучаем и обучаващ, между обучаеми.

Комуникативните умения по чужд език се придобиват преди всичко именно в процеса на комуникация, на

общуване. ИКТ правят възможно придобиването на такива умения именно защото способстват осъществяването на автентична комуникация с носителите на целевия език и култура.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Национална стратегия за въвеждане на ИКТ в българските училища, http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2001/com2001_0172en01.pdf, 28.3.2001 COM(2001)172;
- [2] Байръм 1997: М. Byram, Intercultural Communicative Competence- the Challenge for Language Teacher Training- in Teaching towards Intercultural Competence Conference Proceedings, Sofia;
- [3] Ким: 2001 по Байръм 1997: М. Byram, Intercultural Communicative Competence- the Challenge for Language Teacher Training ;
- [4] Medienkompetenz – Wikipedia, <https://de.wikipedia.org/wiki/Medienkompetenz>
- [5] Bollmann, S. (1998): In: Bollmann, S. (Hrsg.) (1998): Kursbuch Neue Medien. Reinbek, Rowohlt Verlag;
- [6] Weidenmann, B. (2002): Multicodierung und Multimodalität im Lernprozess. In: Issing, L. J. / Klimsa, P. (Hrsg.) (2002): Information und Lernen mit Multimedia und Internet. Lehrbuch für Studium und Praxis. Weinheim, Verlagsgruppe Beltz, Psychologische Verlags Union; 3., vollständig überarbeitete Auflage;
- [7] Martiny, K. Der Einsatz der Neuen Medien am Beispiel einer Blended-Learning-Unterrichtseinheit für das Fach Englisch in der Sekundarstufe I, www.daf.tu-darmstadt.de/media/daf/dateien/.../martiny_persnlchedatenentfernt.pdf;
- [8] Meixner, J/Müller,K. Konstruktivistische Schulpraxis: Beispiele für den Unterricht, Beltz Verlag ,Weinheim und Basel, 2009 - books.google.com;
- [9] Schulmeister,R. Zur Didaktik des Einsatzes von Lernplattformen, Maïke Franzen (Hrsg.): Lernplattformen. Web-based Training 2005, Empa Akademie - rolf.schulmeister.com;
- [10] Engler, L.R. Deutsch lernen über das Internet. Die Möglichkeiten eines didaktischen Chats, in Hueber. Linguistik online 9, 2/01 ISSN 1615-3014.